

27 april 2021

Yttrande angående Innovation som drivkraft – från forskning till nytta SOU 2020:59

C 2021–0135

Utbildningsdepartementet

u.remissvar@regeringskansliet.se

U2020/05545

Yttrande angående: Innovation som drivkraft – från forskning till nytta SOU 2020:59

Chalmers har tagit del av utredningens betänkande och önskar inkomma med följande kommentarer. Under ledning av Fredrik Hörstedt, vicerektor för nyttiggörande, har Tomas Faxheden, innovationsrådgivare, handlagt remissvaret. Interna synpunkter har under beredningen beaktats från Nyttiggörandets styrgrupp (särskilt Chalmers Ventures och Chalmers innovationskontor), viceprefekterna för nyttiggörande och Chalmers ledningsgrupp. Även högskolejurist Marje Berzins har konsulterats i relation till betänkandets författningsförslag. Externa synpunkter från exempelvis Chalmers innovationskontors partnerlärosäten (Högskolan Väst samt högskolorna i Jönköping, Skövde, Borås och Halmstad), IVA, SUHF och Vinnova har även beaktats i beredningen.

Sammanfattande kommentarer och reflektioner

- Chalmers har tagit del av betänkandets förslag och utvärderat det med utgångspunkt i vår syn på nyttiggörande. Dvs att nyttiggörande är det arbete lärosätet gör för att kunskap och forskningsresultat ska komma samhället till nytta. Att betänkandet har som utgångspunkt att ha en bred syn på nyttiggörande, i linje med Chalmers syn, är således positivt.
- Merparten av betänkandets förslag är dock inriktade på kommersiellt nyttiggörande av tekniska innovationer. För att främja det breda nyttiggörandet fordras ytterligare utveckling av metoder och kunskap. Betänkandets åtgärder är enbart ett första steg.
- En röd tråd i betänkandet är att via reglering, stimulans, uppföljning och utvärdering samt premiering ge lärosätena långsiktiga förutsättningar att utveckla sin förmåga att bidra till nyttiggörande och innovation. Detta är en mycket positiv utgångspunkt då vi anser att lärosäten med högre förmåga också kan ge större samhällsbidrag.
- En viktig aspekt att lyfta fram är dessutom att betänkandet särskiljer begreppet nyttiggörande (aktiviteter lärosätet gör att forskningsresultat och kunskap ska komma samhället och nytta) och samverkan (metod och förhållningssätt som driver kvalitet och samhällliga värden inom

Yttrande angående Innovation som drivkraft – från forskning till nytta SOU 2020:59
C 2021–0135

forskning, utbildning och nyttiggörande). Det inger trovärdighet och bättrar på basen för utredarens rekommendationer

Betänkandet som helhet

Chalmers syn på betänkandet kan sammanfattas i tio nyckelpunkter.

1. **Finansieringen av åtgärderna måste ses över och ske på ett sätt som inte minskar lärosätenas strategiska handlingsutrymme.** Betänkandets förslag kring finansiering kommer med ett antal negativa konsekvenser. En av de viktigaste är förskjutningen i balansen mellan fria basmedel å ena sidan, och finansiering från forskningsråden å andra sidan. Finansiering bör göras genom att tillskjuta ytterligare medel vilka kopplas till långsiktig effektutvärdering.
2. **Att ansvaret för nyttiggörandearbetet ska ligga på högskolans styrelse och nyttiggörandet ska ha en samlad ekonomisk redovisning är positivt.** Betänkandets förslag står sig väl med hur Chalmers arbetar redan idag. Nyttiggörande rapporteras löpande till Chalmers styrelse och lyfts regelbundet i särskilda temamöten. En samlad ekonomisk redovisning skulle på samma sätt positivt bidra till ökad kunskap och tydlighet vad nyttiggörande är och utgör i lärosätets verksamhet. Detta genom att kostnaderna för drift, utveckling och särskilda satsningar synliggörs. Utformningen av den ekonomiska redovisningen får dock inte bli sådan att den utgör en ytterligare administrativ pålaga.
3. **Uppföljning och utvärdering av nyttiggörande är positivt, men endast om den har rätt syfte och är utformad därefter.** Tydligare uppföljning och utvärdering är positivt såtillvida att det är en del av de långsiktiga förutsättningarna för att lärosätena ska kunna utveckla sin förmåga att bidra till nyttiggörande och innovation. Tillvägagångssättet måste dock utvecklas nogga för att tjäna sitt syfte.
4. **Strategi för immateriella rättigheter är en strategi för nyttiggörande av kunskapsstillgångar.** Betänkandets förslag måste sättas i ett sammanhang av strategi för nyttiggörande av kunskapsstillgångar, där immaterialrättsfrågorna är en del att hantera när strategin genomförs. En strategi för nyttiggörande kan också fånga mer av det breda nyttiggörandet, helt i linje med betänkandets övergripande inriktning. Förslaget är oproblemiskt för Chalmers där nästan alla institutioner har en nyttiggörandestrategi, och där lärosätesledningen tillhandahåller sammanhanget för strategierna.

Yttrande angående Innovation som drivkraft – från forskning till nytta SOU 2020:59
C 2021–0135

5. **PRV:s uppdrag att tillhandahålla utbildning och ökad kunskap kring immaterialrättsliga frågor vid högskolorna är positivt.** Betänkandets förslag ses i ljuset av strategin för immateriella rättigheter i punkt 4. PRV kan tillhandahålla ett ”stöd till stödet” och utifrån sina expertkompetenser vidareutveckla exempelvis innovationsrådgivarnas lokala kompetens om immateriella rättigheter. En viktig förutsättning är dock att PRV utgår från lärosätets behov och att immaterialrätt måste sättas i ett större sammanhang av hantering av kunskapstillgångar.
6. **Frågan om nationellt centrum för entreprenörskap lyfter vikten av entreprenöriella förmågor hos fakultet och studenter.** Entreprenöriellt lärande och entreprenöriell förmåga bland studenter och fakultet är viktiga för att lärosätet ska kunna bidra till nyttiggörande och innovation i näringsliv och samhälle. Betänkandets grundtankar bör därför tillvaratas men behöver inte nödvändigtvis gestaltas i ett nationellt center. En viktig faktor är att tillvarata och fortsatt stödja de goda exempel som redan finns, där Chalmers spetsutbildning i entreprenörskap är en sådan.
7. **Förslagen med långsiktiga verksamhetsförutsättningar i lärosätena för innovationsrådgivning, inkubation och investeringar är relevanta och går i rätt riktning.** Flera av betänkandets huvudförslag: trappmodellen för innovationskontoren, ökad finansiering för innovationskontoren och ökade VFT-medel är relevanta och de bidrar till lärosätenas förmåga att bidra till nyttiggörande och innovation.
8. **Medfinansiering av innovationskontor av oberoende samverkanspartner kan bidra till ökad kvalitet och relevans.** Medfinansiering från extern aktör innebär en möjlighet för Chalmers att rikta sina nyttiggörandeinsatser mot områden där det finns aktörer med liknande intressen som lärosätet. Chalmers erfarenheter är att sådan samverkan starkt bidrar till ökad kvalitet, relevans och ökat värdeskapande för Chalmers såväl som för näringsliv och samhälle.
9. **Förslaget om nationellt finansieringsbolag bör utredas vidare.** Rörande förslaget att inrätta ett nationellt finansieringsbolag ser vi att ambitionen är god men att ytterligare beredning behövs för att hitta hur lösningen bör se ut. Beredningen av denna del bör lyftas ut och inte påverka implementeringen av de andra goda förslagen i betänkandet.
10. **Hur nyttiggörandet bidrar till hållbar utveckling kan lyftas fram ytterligare.** En samlad bedömning av utredningen och dess förslag indikerar att frågeställningar kopplat till hållbarhet i allmänhet, och klimatutmaningar i synnerhet i större utsträckning skulle kunna knytas till nyttiggörande.

Yttrande angående Innovation som drivkraft – från forskning till nytta SOU 2020:59
C 2021–0135

Kommentarer på specifika förslag i betänkandet

Chalmers utgår från att det i eventuella förslag till författningsändringar som följer av betänkandet tydliggörs i vilka delar sådana avses gälla för de enskilda utbildningsanordnarna, och i vilka delar de regleras genom överenskommelser med lärosätet.

6.1.1 Nyttiggörande av all verksamhet vid högskolorna

Chalmers tillstyrker förslaget

- Betänkandet särskiljer begreppet nyttiggörande (aktiviteter lärosätet gör för att forskningsresultat och kunskap ska komma samhället och nytta) och samverkan (metod och förhållningssätt som driver kvalitet och samhällliga värden inom forskning, utbildning och nyttiggörande).
- Förhållningssättet inger trovärdighet och bättrar på basen för betänkandets rekommendationer.
- Vi noterar utredningens förslag till att ändra i högskolelagen verkar ha beaktats i forskningspropositionen 2020/20:60 även om det inte har följts ordagrant.

6.1.2 Nyttiggörandeuppdraget förtydligas i högskoleförordningen

Chalmers tillstyrker förslaget

- Grundtanken i förslaget är positiv även om Chalmers inte omfattas av högskoleförordningens reglering.
- Betänkandets förslag avses även att tillämpas vid bedömningen vid tilldelningen av medel till innovationskontor (förslag 7.3.1) och kan då likväl beröra Chalmers.

6.2 Ansvar för nyttiggörandearbetet ska ligga på högskolans styrelse

Chalmers tillstyrker förslaget

- Som enskild utbildningsanordnare omfattas inte Chalmers av detaljerna i förslaget men kan ändå beröras. Betänkandet pekar på att organiseringen av lärosätet ska samspela med de nya uppgifter som föreslås ligga på UKÄ och Vinnova. Dessa sistnämnda torde även påverka enskilda utbildningsanordnare.
- Vi ser det som oproblematiskt och naturligt då nyttiggörande redan rapporteras löpande till Chalmers styrelse och regelbundet lyfts i särskilda temamöten.

Yttrande angående Innovation som drivkraft – från forskning till nytta SOU 2020:59
C 2021–0135

- Även för andra lärosäten bör det därför vara naturligt och borde kunna öka ansvarskänslan och kunskapen hos rektorskollektivet och ledningspersoner vid svenska lärosäten.

7.2 Uppföljning och utvärdering för återrapportering och ökat lärande

Chalmers tillstyrker förslaget med kommentarerna nedan

- Tydligare uppföljning och utvärdering är positivt såtillvida att det är en del av de långsiktiga förutsättningarna för att lärosätena ska kunna utveckla sin förmåga att bidra till nyttiggörande och innovation. Tillvägagångssättet måste dock utvecklas noga utifrån följande:
 - Kostnaden för utvärdering och uppföljning, för såväl myndigheterna som för lärosätena.
 - Risken för detaljstyrning och för stark kontroll.
 - Att utvärderingen driver kvaliteten i lärosätenas verksamhet.
 - Samspelet mellan Vinnova och UKÄ som olika och oberoende myndigheter med delvis överlappande ansvarsområden gällande uppföljning och utvärdering av nyttiggörande.
 - Att utvärdering och uppföljning görs och ses i sammanhang av lärosätets aktiviteter inom forskning och utbildning.
 - Intressekonflikten som uppstår när Vinnova är både finansär och utvärderare.
 - Att utformningen av uppföljning och utvärdering beaktar det breda nyttiggörandet och inte enbart det kommersiella.

7.3 Högskolor tilldelas innovationskontor

Chalmers tillstyrker förslagen med kommentarerna/förbehållen nedan.

- Att även enskild utbildningsanordnare fortsättningsvis ska kunna erhålla finansiering för innovationskontor är positivt (7.3.3). Kraven och villkoren för finansiering behöver dock förtydligas. Av utredningens lagförslag går enbart att utläsa krav på samarbete med extern aktör (§3 p.4) samt redovisning (§7 som hänvisar till §6). Nuvarande formuleringar antyder till exempel att enskild utbildningsanordnare inte kan söka finansiering för tematiskt innovationskontor.

Yttrande angående Innovation som drivkraft – från forskning till nytta SOU 2020:59

C 2021–0135

- Chalmers ställer sig positiv till betänkandets förslag att tillgång till stöd kan erbjudas upp till två år efter avslutad tjänst/utbildning, det behöver dock förtydligas om stödet villkoras av att det är påbörjat under anställningen/studietiden.
- Chalmers ställer sig positiv till att medfinansiering kan ske med hjälp av annan samverkande aktör (7.3.6). Det innebär en möjlighet att rikta nyttiggörandeinsatser mot områden där det finns aktörer med liknande intressen som lärosätet. Det kan röra sig om privata stiftelser, stadsförvaltningar, regioner och näringslivsaktörer. En positiv effekt av förslaget är att lärosätena söker strategiska samverkanspartners för sitt arbete med nyttiggörande och innovation. Chalmers erfarenheter är att sådan samverkan starkt bidrar till ökad kvalitet, relevans och ökat värdeskapande för näringsliv och samhälle. Medfinansiering bör utformas som ett sätt att växla upp basfinansieringen av innovationskontoret, inte som ett absolut krav. Dvs utebliven medfinansiering får inte resultera i att ett lärosäte inte tilldelas någon finansiering alls genom anslag.

7.4 Genom tematiska satsningar kan Sverige kraftsamla

Chalmers tillstyrker förslaget med tilläggen nedan.

- Ett angreppssätt som innebär att kraftsamla och peka på tydliga nationella behov är positivt men vi identifierar flertalet utmaningar med de tänkta förslagen.
- Kraftsamling kan inte enbart lägga fokus på innovationskontor. Tillgången till hela värdekedjan och ekosystemet måste beaktas – forskning, inkubatorer, investeringar, industriella partner och förekomst av andra nationella noder.
- Ett tematiskt innovationskontor med nationellt ansvar kommer att behöva förhålla sig till och ha nära relationer med flera holdingbolag (inklusive Chalmers Ventures) och regionala aktörer utanför den egna regionen. Det kommer att kräva tid och engagemang för att bygga dessa relationer.
- Ett lokalt innovationskontor som också huserar ett tematiskt innovationskontor riskerar att få slagsida mot det tematiska, vilket är mindre problematiskt för lärosäten med snävare profil.
- Att avgränsa vad som ryms i ett tema kan vara svårbedömt.
- Det bör tydliggöras att även enskilda utbildningsanordnare kan söka tematiskt innovationskontor.
- Tidsramen för hur länge man kan ha ett tematiskt innovationskontor bör förtydligas.

Yttrande angående Innovation som drivkraft – från forskning till nytta SOU 2020:59
C 2021–0135

8.1.1 Högskolornas strategier för immateriella rättigheter

Chalmers tillstyrker förslaget med kommentarerna nedan

- Betänkandets förslag måste sättas i ett sammanhang av strategi på lärosätetsnivå för nyttiggörande av kunskapstillgångar, där immaterialrättsfrågorna är en del att hantera när strategin genomförs.
- En strategi enbart för immateriella rättigheter innefattar framförallt kommersiella innovationer och fångar inte det breda nyttiggörandet.
- Förslaget ses som oproblematiskt för Chalmers då nästan alla institutioner har en nyttiggörandestrategi. Lärosätetsledningen tillhandahåller sammanhanget för strategierna genom en formulerad vision, nyttiggörandets långsiktiga målbild samt arbetet med prioriterad verksamhetsutveckling (PVU). Strategierna följs upp utifrån nyckeltal och effektindikatorer i PVU:n. Chalmers innovationsrådgivare stöttar institutionernas i deras strategiarbete och i nyttiggörande- och innovationsarbetet kring enskilda kunskapstillgångar.

8.1.2 PRV ska fortsatt arbeta med kompetenshöjande insatser inom immaterialrätt

Chalmers tillstyrker förslaget med följande kommentarer.

- Det bör understrykas att PRV:s stöd måste utgå från lärosätenas behov.
- Betänkandets förslag ses i ljuset av strategin för immateriella rättigheter i punkt 8.1.1.
- PRV kan tillhandahålla ett ”stöd till stödet” och utifrån sina expertkompetenser vidareutveckla exempelvis innovationsrådgivarnas lokala kompetens om immateriella rättigheter.
- En möjlighet att bedöma närmare är om PRV:s uppdrag bör vara en del i en bredare centrumansats riktad mot flera samhällssektorer bl.a. offentlig sektor samt mot policyutveckling.

8.1.4 Ett utökat stöd för statsstödsrättsliga frågor

Chalmers tillstyrker förslaget med kommentaren nedan

- Samlad kompetens inom exempelvis affärsjuridik, statsstödsfrågor, immaterialrätt mm är positivt, men bör inte nödvändigtvis placeras i ett nationellt finansieringsbolag. Chalmers uppfattning är att enskilda utbildningsanordnare och deras dotterbolag bör beredas tillgång till kunskapen och expertisen på liknande villkor som de statliga lärosätena och holdingbolagen.

Yttrande angående Innovation som drivkraft – från forskning till nytta SOU 2020:59
C 2021–0135

8.2 Inrättandet av ett nationellt center för entreprenörskap

Chalmers tillstyrker förslaget men med tilläggen nedan.

- Entreprenöriellt lärande och entreprenöriell förmåga bland studenter och fakultet är viktiga för att ett lärosäte ska kunna bidra till nyttiggörande och innovation i näringsliv och samhälle.
- Utveckling av entreprenöriella förmågor och möjlighet att få entreprenöriella erfarenheter är något som även bör appliceras på det livslånga lärandet.
- Olika aktörer har föreslagit alternativ till ett nationellt centrum. Chalmers bedömning är att ”Ett nationellt samverkansprogram för forskning och utbildning i entreprenörskap” är en bättre paketering/lösning än ett nationellt koordinerande nätverk.
- Inom samverkansprogrammet bör fokus ligga på forskning och utbildning inom universitetsnära entreprenörskap (och innovation) som bidrar till och utvecklar nyttiggörande från lärosätena.
- Programmet bör planeras och utformas med hänsyn till särprägel i regionala och lokala innovationsekosystem runt om i Sverige för att nå framgångsrika resultat.
- I utformningen av programmet måste resultaten av befintliga satsningar tas tillvara som goda exempel. Chalmers har sedan 1997 tillhandahållit spetsutbildning i entreprenörskap som direkt bidrar nyttiggörandet. Utbildningen och dess relaterade forskning ligger dessutom till grund för hur entreprenöriella erfarenheter även kan integreras på bredden i utbildningen till gagn för både studenter och fakultet. Denna erfarenhet måste tas tillvara oavsett utformningen av nationell samverkan inom entreprenörskap.

9 Holdingbolagen som verktyg för ökat nyttiggörande och fler innovationer

Chalmers omfattas inte av förslagen men kan likväl beröras och gör följande bedömningar:

- Då förslagen i betänkandet kan ha långtgående påverkan på innovationsekosystemet som helhet förtjänar de att kommenteras även av dem som inte direkt berörs.
- Utgångspunkterna, att samla behov och resurser i en organisation för att nå kritisk massa samt att svara upp mot kritiken i Riksrevisionens rapport, är rimliga. Vi ser att ambitionen är god och att utredningen visar på att olika alternativ har utretts.
- Chalmers anser ändå att ytterligare beredning behövs för att hitta hur lösningen bör se ut. Frågan är ytterst viktig för innovationslandet Sverige och därmed också för Chalmers med dotterbolag.

Yttrande angående Innovation som drivkraft – från forskning till nytta SOU 2020:59

C 2021–0135

- En nyckelfråga för fortsatt beredning är hur styrkor och ”best-practice” i de framgångsrika holdingbolagen kan vidareutvecklas och göras tillgängliga för fler lärosäten. Lärosäten som lyckats bygga upp en aktiv och framgångsrik verksamhet bör värdesättas och starka skäl bör finnas för att minska dessa verksamheters universitetskopplade beslutsförmåga och resursrådighet.
- Oavsett utformning av holdingbolagen vid de statliga lärosätena ställer sig Chalmers starkt negativ till att de idébanksmedel som idag disponeras av Chalmers Ventures tas bort. Dessa medel är viktiga för att även fortsättningsvis kunna finansiera patentansökningar.

Kommentarer utöver förslagen

Finansieringen av betänkandets förslag

Finansieringen av betänkandets förslag är huvudsakligen tänkt att tas från lärosätenas forskningsanslag. Det innebär att medlen för fri forskning i lärosätena minskar vilket i sin tur leder till att balansen mellan lärosätenas och forskningsrådets anslag förskjuts till förmån för forskningsråden. Även forsknings- och innovationspropositionen anger en förskjutning av balansen åt samma håll. Forskningsråden ställer som regel krav på att lärosätena medfinansierar vinnande utlysningar med sina forskningsanslag. Följden blir att lärosätets strategiska inriktning i allt större utsträckning sätts av forskningsråden vartefter som anslagsbalansen förskjuts till förmån för dem. Ju mer konkurrenskraftigt lärosätet är desto mindre blir dess strategiska handlingsutrymme. För de lärosäten som vinner mest externa anslag, som exempelvis Chalmers, KTH och Karolinska Institutet minskar utrymmet mest. Lärosäten som vinner mindre externa anslag har problemet i sina mest konkurrenskraftiga akademiska miljöer. Betänkandets finansieringsförslag bidrar således till att lärosätets strategiska handlingsutrymme minskar. Vi anser därför att ytterligare beredning bör göras för att hitta en finansieringslösning som bibehåller det strategiska handlingsutrymmet.

Finansieringen bör lämpligen göras genom att tillskjuta ytterligare medel vars tilldelning också följs upp genom en långsiktig effektutvärdering. Chalmers bedömer det som sannolikt att denna effektutvärdering kommer att visa på positiva samhällseffekter och skatteintäkter som överstiger kostnaden för investeringen.

27 april 2021

Yttrande angående Innovation som drivkraft – från forskning till nytta SOU 2020:59
C 2021-0135

Hållbarhet och klimatomställning

Chalmers bedömning är att samhällsutmaningar som hållbarhet och klimatomställning i större omfattning borde kunna genomsyra utformningen och villkoren för finansiering av ett ändamålsenligt stöd till nyttiggörande. En möjlighet skulle kunna vara att harmonisera finansiering med VFT-medel med den finansiering som erbjuds inom programmet för excellenta inkubatorer. Inom detta program är möjligheten för bolag att erhålla medel satta i relation till deras ”sustainability readiness level”. Chalmers (och partnerlärosäten) villkorar redan idag tilldelningen av VFT-medel genom att ansökan måste adressera ett eller flera av FN:s hållbarhetsmål.

Göteborg datum som ovan

Stefan Bengtsson

Rektor

Tomas Faxheden

Handläggare